

budivelnii inspektsii Ukrainy na 2013 rik : dovidka zasidannia Kolehii Derzhavnoi arkhitekturno-budivelnii inspektsii Ukrainy 26.01.2012 r. – Rezhym dostupu : dabi.uss.gov.ua/colgia.shtm.

4. **Kodeks** Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia : Zakon Ukrainy vid 7 hrud. 1984 r. № 8073-Kh // Vidom. Verkhovnoi Rady Ukrainiskoi RSR. – 1984. – № 51 (dodatok). – St. 1122.

5. **Pro vidpovidalnist** za pravoporushennia u sferi mistobudivnoi diialnosti : Zakon Ukrainy vid 14 zhovt. 1994 r. № 208/94-VR. – Rezhym dostupu : zakon1.rada.gov.ua/laws/show/208/94-%D0%B2%D1%80.

6. **Pro zatverdzhennia** Poriadku vidnesennia obektiv budivnytstva do IV i V katehorii skladnosti : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 kvit. 2011 r. № 557. – Rezhym dostupu : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/557-2011-%D0%BF.

7. **Pro zatverdzhennia** Polozhennia pro Ministerstvo rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 8 lyp. 2011 r. № 742/2011. – Rezhym dostupu : search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/U633_11.html.

8. **Pro zatverdzhennia** Poriadku zdiisnennia derzhavnoho arkhitekturno-budivelnogo kontroliu : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 trav. 2011 r. № 553 – Rezhym dostupu : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=553-2011-%EF.

9. **Pro Polozhennia** pro Derzhavnu arkhitekturno-budivelnii inspektsiiu Ukrainy : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 8 kvit. 2011 r. № 439/2011. – Rezhym dostupu : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/439/2011/print1332852326416685.

10. **Pro rehuliuвання** mistobudivnoi diialnosti : Zakon Ukrainy vid 17 liut. 2011 r. № 3038-VI. – Rezhym dostupu : zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&nreg=3038-17.

11. **Prohrama** ekonomichnykh reform na 2010 – 2014 roky «Zamozhne suspilstvo, konkurentospromozhna ekonomika, efektyvna derzhava» : Prohrama Prezydenta Ukrainy vid 2 cherv. 2010 r. – Rezhym dostupu : www.president.gov.ua/documents/14581.html.

Надійшла до редколегії 14.02.14

УДК 315: [314.15:343.6] 477

Олександра ПАЛАГНЮК

Чорноморський державний університет ім. Петра Могили

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ У ПРАЦЯХ СУЧАСНИХ ДОСЛІДНИКІВ

Розглядаються механізми державного регулювання нелегальної міграції; характеризується стан наукової розробки проблеми.

Ключові слова: нелегальна міграція, механізми державного регулювання, державна міграційна політика.

Олександра Палагнюк. Анализ механизмов государственного регулирования нелегальной миграции в Украине в работах современных исследователей

Рассматриваются механизмы государственного регулирования нелегальной миграции; характеризуется состояние научной разработки проблемы.

Ключевые слова: нелегальная миграция, механизмы государственного регулирования, государственная миграционная политика.

Oleksandra Palagnyuk. The analysis of the mechanisms of public regulation of illegal migration in Ukraine in the papers of contemporary researchers

The mechanisms of state regulation of illegal migration are considered; the condition of scientific research of the problem is characterized.

Key words: illegal migration, mechanisms of state regulation, state migration policy.

На сьогодні у зв'язку з інтенсифікацією процесів нерегульованої (нелегальної) міграції перед урядами більшості держав постала гостра необхідність більш глибокого осмислення міграції як соціально-економічного феномену розвитку людства та активного пошуку якісно нових концептуальних положень щодо контролю за територіальними переміщеннями населення. Так, посилення негативного впливу нелегальних міграційних процесів на суспільно-політичне та економічне життя сьогодення вимагає впровадження цілеспрямованої міграційної політики як засобу регулювання територіального руху населення та інструменту забезпечення інтересів держави, ефективність якого визначається та регламентується Концепцією державної міграційної політики, неухильним дотриманням обраних урядом пріоритетів, наявністю надійного правового, організаційного, матеріального та інформаційного забезпечення заходів державного регулювання міграцій.

Існування на теренах України нелегальної міграції та відсутність

ефективної системи державного регулювання міграційних процесів становлять пряму загрозу національній безпеці країни, створюють додаткове навантаження на державний бюджет, сприяють зростанню криміналізації, утворенню організованих злочинних груп, знижують асиміляційний потенціал некорінного населення, сприяють загостренню соціальної, етнічної та етнонаціональної напруги, посиленню впливу тіньової економіки тощо. Безперечно, незаконна міграція – це проблема, що завдає значної шкоди економічному, соціальному і демографічному розвитку та добробуту нашої країни. Так, неконтрольовані міграційні процеси розглядаються як потенційна загроза національній безпеці згідно з Концепцією національної безпеки України, схваленою Верховною Радою України 16 січня 1997 р. [7, с. 21].

Дослідженню понять «нелегальна міграція» та «механізми державного регулювання процесів нелегальної міграції» присвячені праці багатьох провідних вітчизняних науковців, зокрема С. Алексєєва, С. Денисюка, І. Лукашука, М. Мойсеєнка, Т. Петрової, В. Хропанюка, В. Попкової, М. Романюка, І. Серової, Ю. Тихомирова, В. Колпакова, І. Колісниченка, А. Мухтарової, В. Казимірчука, А. Хомри, Л. Юзькова та ін.

Щодо визначення терміна «нелегальна імміграція», то більшість вітчизняних і зарубіжних учених не досягають консенсусу у зв'язку з тим, що по-різному тлумачать саму суть цього явища. У цілому під нелегальною міграцією розуміють загальноприйнятий у всьому світі процес, що характеризує рух осіб через державні кордони з порушенням нормативно-правових норм. Слід зазначити, що зазвичай терміни «нелегальна міграція» та «незаконна міграція» в науковій літературі вживають як синоніми. Проте між ними існує відмінність стосовно сфери вживання: термін «незаконна міграція» найчастіше вживають в офіційних документах, тоді як поняття «нелегальна міграція» більш характерне для наукових досліджень і публіцистичних текстів [9, с. 126].

Основними завданнями статті є надання вичерпного визначення терміна «нелегальна міграція», тлумачення механізмів державного регулювання цього явища та характеристика стану наукової розробки.

В офіційній термінології ООН замість терміна «нелегальна міграція» (illegal migration) переважно вживають термін «неврегульована міграція» (irregular migration), а замість терміна «нелегальний мігрант» (illegal migrant) – «неврегульований мігрант» (irregular migrant), чи «мігрант або іноземець без належних документів» (undocumented migrant or alien) [16]. На нашу думку, такий підхід є логічним та прийнятним, оскільки він відображає

гуманістичне сприйняття явища нелегальної міграції в сучасному світі з огляду на необхідність поважати права людини та заборону дискримінації. Більш того, в основі цієї парадигми лежить принцип особистої свободи та недоторканності, свободи переміщення, свободи вибору місця проживання тощо. Міжнародна організація з міграції також відмовилася від вживання терміна «нелегальна міграція» на користь формулювання «неврегульована міграція» як переміщення осіб, що відбувається з порушенням нормативно-правових норм країн виїзду, транзиту та призначення. На думку провідного вітчизняного дослідника М. Романюка, якщо розглядати вищезазначений процес з перспективи країни призначення, тоді нелегальна або нелегальна міграція становить в'їзд та перебування особи в іноземній державі на несанкціонованих (незаконних) підставах, тобто без належного дозволу та з порушенням норм імміграційного законодавства країни призначення. Стосовно ж країни походження це перетин особою державного кордону з недотриманням або порушенням чинних адміністративно-правових вимог виїзду з країни [9, с. 130].

На відміну від міжнародного права в національних законодавствах країн-членів ЄС у більшості випадків привалює пріоритетність безпекових та економічних інтересів держави, що вступає в безпосередній конфлікт з правом людини на свободу пересування та вибору місця проживання, маючи певною мірою дискримінаційний характер. Так, у переважній більшості юридичних документів ЄС, зокрема у «Спільній політиці з протидії нелегальній імміграції», вживається саме поняття «нелегальна імміграція» і визначається як нелегальний в'їзд та перебування осіб у країнах-членах. Відповідно до цього нормативно-правового акта нелегальна міграція має місце за фактом: перетину іноземною особою кордону однієї з країн-членів ЄС з фальшивими (підробленими) документами або ж за відсутності офіційного дозволу на перебування в країні; у разі прострочення терміну дії дозволу на перебування після санкціонованого в'їзду; у разі, коли особа працює або займається підприємницькою діяльністю, якщо це заборонено в'їзною візою або дозволом на перебування [15].

Відповідно до визначення, що надає Концепція державної міграційної політики України, «незаконна (нелегальна) міграція – це незаконне перетинання державного кордону іноземцями та особами без громадянства (крім випадків, коли особа, яка здійснила такий перетин, захищена ст. 31 Конвенції «Про статус біженців» 1951 року та ч. 5 ст. 9 Закону України «Про біженців» та має обґрунтовану мету набуття захисту в Україні, через надання статусу біженця чи притулку, допоміжного чи тимчасового захисту в

установленому законодавством порядку), а також перебування та ухилення від виїзду з України після закінчення визначеного терміну законного перебування та втрати підстав для подальшого перебування» [8].

З метою визначення взаємодіючих частин одного цілого фахівцями багатьох галузей знань використовується термін «механізм». Щодо поняття «механізм регулювання міграційних процесів» у сучасній науковій думці існує велике різноманіття визначень, підходів і тлумачень. Наприклад, провідний вітчизняний дослідник міграції М. Моїсеєнко розглядає міграційну політику як вплив держави на міграційні процеси шляхом їх прямого врегулювання [5]. А. Хомра, у свою чергу, дає таке визначення: «міграційна політика – це комплекс розробок і заходів, спрямованих на формування необхідних потоків і необхідної інтенсивності міграції населення» [12, с. 112] (тут і далі переклад автора. – *О. П.*). С. Денисюк стверджує, що «міграційна політика – це комплекс заходів, які належать до сфери державного управління і включають процес прийняття рішень, врегульований правовими нормами, контрольований представницькою владою і спрямований на впорядкування міграційних процесів» [3]. На думку Т. Петрової, «міграційна політика – це система правових, фінансових, адміністративних і організаційних заходів держави та недержавних установ щодо регулювання міграційних процесів з позицій міграційних пріоритетів, кількісного та якісного складу міграційних потоків, їх соціальної, демографічної та економічної структури» [6, с. 2]. У Концепції державної міграційної політики України надано більш широке поняття. Відповідно до даного нормативно-правового акта державна міграційна політика становить собою сукупність заходів, що здійснюються державою з метою регулювання міграційних процесів, створення умов для реалізації інтелектуального і трудового потенціалу мігрантів, побудови демографічного правового суспільства, забезпечення належного соціально-економічного та демографічного розвитку, дотримання принципів захисту національних інтересів, безпеки і територіальної цілісності України [8].

Ю. Тихомиров аналізує механізм соціального управління та характеризує його як «спосіб організації та функціонування управління, що виражається у визначенні обґрунтованих цілей, створенні та розвитку керуючої системи, покликаної здійснювати в ході управлінського процесу досягнення цілей. У широкому розумінні механізм управління являє собою процес погодженого впливу суб'єктів управління на явища навколишньої соціальної дійсності. Він є своєрідним зовнішнім і до того ж динамічним проявом управління, що без цього перебуває ніби в потенції» [13, с. 12]. Так, на думку вищезазначеного автора, кожен механізм управління

складається з окремих елементів. По-перше, це безпосередньо система управління, яка характеризується складним суб'єктом при взаємодії більш простих суб'єктів як сполучення демократії та управління, що виражається в характері та формах участі працюючих у функціях управління. По-друге, соціальні та особливо правові норми, за допомогою яких забезпечується безпосереднє застосування владного впливу в процесі державного управління. По-третє, способи визначення мети на основі пізнання керованих процесів. По-четверте, управлінський процес як цикл, де етапи послідовно змінюють один одного, дії керуючої системи щодо досягнення цих цілей, які завершуються оцінкою ефективності управлінського впливу [11].

Л. Юзьков під механізмами державного управління розуміє сам процес здійснення управління на практиці. Ця організація, на думку автора, є складною функціонуючою системою і включає в себе три найважливіших елементи: суб'єкти управління; об'єкти управління; взаємодія суб'єктів і об'єктів. Більш того, ці елементи безпосередньо впливають на статику і динаміку механізму державного управління. Так, статику визначають, у першу чергу, суб'єкти й об'єкти управління, які становлять його матеріально-структурну основу. А от комплексна взаємодія суб'єктів і об'єктів, яка зазвичай відбувається за принципом прямого і зворотного зв'язків, становить собою функціональну (динамічну) основу [14].

Важливо зазначити, що велику кількість визначень і тлумачень терміна «механізм регулювання» ми знаходимо в доктринальних розробках із теорії держави та права. Зокрема, С. Алексєєв визначає його як «... сукупність юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив на суспільні відносини» [2, с. 17]. При цьому автор наголошує, що поняття «механізму правового регулювання» повинно охоплювати всі правові засоби та може містити і характеристику стадій правового впливу. Таким чином, С. Алексєєв до елементів механізму правового регулювання відносить такі: юридичні норми, правовідносини, акти реалізації суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, нормативні юридичні акти, правову культуру та правосвідомість [5].

В. Хропанюк, у свою чергу, характеризує «механізм регулювання» як систему правових засобів, за допомогою яких здійснюється впорядкованість суспільних відносин відповідно до цілей та завдань правової держави. Дослідник наполягає на думці, що ефективність впровадження даного механізму на практиці залежить саме від правильного тлумачення норм права та чіткого усвідомлення правосвідомості суб'єктів правового регулювання [13].

Сучасна наука міжнародного права зробила суттєвий внесок у

вивчення механізму регулювання та його основних елементів – принципів та норм. Базисні дослідження з питань механізму міжнародно-правового регулювання належать автору І. Лукашуку. Він характеризує цей механізм як сукупність міжнародно-правових засобів та методів впливу на міждержавні відносини. Першим елементом механізму міжнародно-правового регулювання автор вважає міжнародно-правову норму. Юридична функція норм у цьому механізмі знаходить своє вираження в нормативному регламентуванні відносин між суб'єктами. Другим елементом механізму міжнародно-правового регулювання є міжнародно-правові відносини. Ідеться про специфічний різновид міжнародних відносин, які являють собою взаємозв'язок прав та обов'язків, що впливають із міжнародно-правових норм. Окрім того, І. Лукашук пов'язує механізм міжнародно-правового регулювання з міжнародно-правовою свідомістю, під впливом якої створюються та впроваджуються в життя міжнародні норми. Загалом під міжнародно-правовою свідомістю дослідник розуміє сукупність поглядів, уявлень, ідей держав стосовно міжнародного правопорядку. Воно існує незважаючи на відмінність між державами [4].

Однією з основних відмінностей механізму міжнародно-правового регулювання є тісний взаємозв'язок із суверенною владою держав, за допомогою якого цей механізм діє. Крім того, І. Лукашук відокремлює зв'язок між механізмом міжнародно-правового регулювання та міжнародними організаціями, який полягає переважно в тому, що останні впливають на держави, організують співпрацю суверенної влади держав у процесі створення та дії норм міжнародного права.

Слід зазначити, що окрім механізму правового регулювання, існують й інші загальновідомі правові механізми: механізм дії права, механізм правотворчості, механізм правового впливу, механізм державного управління, механізм забезпечення правових режимів тощо [4]. В. Казимірчук характеризує механізм дії права як систему впливу соціальних факторів і методів соціально-правового впливу на суспільні процеси, що відбуваються в державі. А. Мухтарова окреслює механізм правотворчості як конструкцію складного порядку, що включає в себе безпосередньо механізм здійснення правотворчої діяльності, суб'єкт правотворчості, правила й основні напрями його роботи, критерії оцінки ефективності тощо. І. Голосніченко, у свою чергу, механізм правового впливу аналізує як систему взаємопов'язаних елементів, які поділяються на три групи: засоби впливу, проміжні ланки й об'єкти впливу. До першої з них, на думку автора, належать правові принципи, норми,

правовідносини; до другої – правосвідомість та правова культура; до третьої – акти реалізації правових норм [1].

Цікавим і доцільним до розгляду є підхід Л. Юзькова, який характеризує механізм державного управління як безпосередній процес здійснення управління на практиці. Ця організація, на думку вищезазначеного автора, є складною функціонуючою системою і включає три найважливіших елементи: суб'єкти управління, об'єкти управління, взаємодія суб'єктів та об'єктів управління [14].

Зазначимо, що вперше у вітчизняній науковій думці дослідження механізму протидії нелегальній міграції з точки зору адміністративного права запропонувала О. Кузьменко, яка визначила, що адміністративно-правовий механізм протидії нелегальній міграції містить у собі такі елементи: систему правових актів; організаційно-структурні формування механізму (тобто суб'єкти, що здійснюють протидію); організаційно-правові способи (тобто види діяльності суб'єктів протидії). В. Колпаков звертає увагу на механізм забезпечення правового режиму як невід'ємної частини дотримання режиму законності, що містить у собі: організаційно-структурні формування та організаційно-правові методи [1].

Важливо зазначити, що більшість дослідників та науковців у сфері вивчення міграційних процесів зазвичай вживають термін «міграційний режим». На нашу думку, міграційний режим – це адміністративно-правовий режим, у рамках якого здійснюється регулювання міграційних потоків і попередження незаконного в'їзду іноземців на територію України. Так, міграційний режим встановлюється задля ефективного регулювання міграційних потоків, попередження нелегальної міграції, запобігання вчинення злочину «торгівля людьми», усунення негативних наслідків міграції, створення сприятливих умов для безперешкодної реалізації прав мігрантів, а також забезпечення гуманного ставлення до осіб, які шукають притулку на території України. У рамках міграційного режиму регламентуються правила в'їзду, тимчасового перебування та пересування на території України іноземних громадян а також виїзду та в'їзду громадян, України за межі батьківщини та повернення до неї.

Встановлення і підтримка дієвості вищезазначеного режиму забезпечується за допомогою різних механізмів, серед яких, на нашу думку, найефективнішим є саме механізм протидії нелегальній міграції. Так, він містить у собі такі елементи:

1) систему нормативно-правових актів, які становлять основу функціонування даного механізму;

2) організаційно-структурні формування механізму;

3) організаційно-правові способи протидії нелегальній міграції [10].

На основі вищенаведених визначень і характеристик провідних

вітчизняних дослідників та науковців хотілося б надати авторське бачення «міжнародно-правового механізму протидії нелегальній міграції», який, на нашу думку, становить собою сукупність нормативно-правових засобів та методів цілеспрямованого впливу на міжнародно-правові відносини у сфері протидії нелегальній міграції, що здійснюється суб'єктами міжнародного права спільно або індивідуально за допомогою міжнародно-правових норм та принципів. Так, міжнародно-правовий механізм протидії нелегальній міграції складається з таких незамінних елементів, як: міжнародно-правові норми та принципи; суб'єкти міжнародного права; міжнародно-правові відносини з протидії нелегальній міграції.

На сьогоднішній день одна з найнагальніших проблем, які визначають потребу України здійснити кардинальні перетворення у сфері власної міграційної політики, є необхідність плідно та ефективно виконувати свої міжнародні зобов'язання щодо запобігання процесів нелегальної міграції та створення на міжнародній політичній арені іміджу держави, яка здатна контролювати власну територію, захищати державний кордон та забезпечувати національні інтереси в міграційній сфері в умовах зростаючої світової глобалізації та інтенсифікації міжнародних економічних процесів.

Список використаних джерел

1. **Адміністративно-правове** регулювання міграційних процесів. – Режим доступу : lawdiss.org.ua/books/213.doc.html.
2. **Алексеев С. С.** Механизм правового регулирования в социалистическом государстве / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. л-ра, 1966. – 30 с.
3. **Денисюк С.** Напрямки розвитку міграційної політики в Україні / С. Денисюк. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08dsfprvu.pdf.
4. **Лукашук И. И.** Международное право / И. И. Лукашук. – М. : Изд-во БЕК, 1996. – 164 с.
5. **Моисеенко В.** Актуальные проблемы миграционной политики в СССР / В. Моисеенко // Проблемы демографической политики в социалистическом обществе : тез. докл. Всесоюз. конф. – М., 1982. – 119 с.
6. **Петрова Т. П.** Концепція державної міграційної політики України: цільова орієнтація і основні напрямки / Т. П. Петрова. – К., 1991. – С. 27.
7. **Попкова В.** Нелегальна міграція і торгівля людьми: співвідношення, причини розвитку і проблеми протидії / В. Попкова // Юриспруденція: теорія і практика. – 2009. – № 6. – С. 20 – 27.
8. **Про Концепцію** державної міграційної політики : Указ Президента України від 30 трав. 2011 р. № 622/2011. – Режим доступу : www.president.gov.ua/documents/13642.html?PrintVersion.
9. **Романюк М. Д.** Міграції населення України за умов перехідної економіки. (Методологія і практика регулювання) / М. Д. Романюк. – Л. : Світ, 1999. – 292 с.

10. **Серова І.** Теоретико-концептуальні проблеми міжнародно-правового визначення нелегальної міграції та механізмів протидії даному явищу / І. Серова // Юрид. журн. Юстиніан. – 2006. – № 3. – С. 16 – 21.
11. **Тихомиров Ю. А.** Механизм управления в развитом социалистическом обществе / Ю. А. Тихомиров. – М. : Наука, 1978. – 236 с.
12. **Хомра А. У.** Миграция населения: вопросы теории, методики исследования / А. У. Хомра. – К. : Наук. думка, 1979. – 146 с.
13. **Хропанюк В. Н.** Теория государства и права : учеб. пос. для высш. учеб. заведений / В. Н. Хропанюк ; под ред. В. Г. Стрекозова. – М. : Дабахов, Ткачев, Димов, 1995. – 384 с.
14. **Юзьков Л.** Государственное управление в политической системе развитого социализма / Л. Юзьков. – К. : Вища шк., 1983. – 57 с.
15. **Communication** from the Commission to the Council and the European Parliament on a Common Policy on Illegal Immigration. COM (2001) Brussels, 2001. – Access mode : eurlex.europa.eu.
16. **International Migration Law** : glossary on Migration / International Organization for Migration, 2004. – 78 p. – Access mode : www.demoscope.ru/weekly/2004/0183/biblio06.php.

List of references

1. **Administrativno-pravove** rehulivannia mihratsiinykh protsesiv. – Rezhym dostupu : lawdiss.org.ua/books/213.doc.html.
2. **Alekseev S. S.** Mehanizm pravovogo regulirovaniya v sotsialisticheskom gosudarstve / S. S. Alekseev. – M. : Yurid. l-ra, 1966. – 30 s.
3. **Denysiuk S.** Napriamky rozvytku mihratsiinoi polityky v Ukraini / S. Denysiuk. – Rezhym dostupu : www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08dsfprvu.pdf.
4. **Lukashuk I. I.** Mezhdunarodnoe pravo / I. I. Lukashuk. – M. : Izd-vo BEK, 1996. – 164 s.
5. **Moiseenko V.** Aktualnyie problemy migratsionnoy politiki v SSSR / V. Moiseenko // Problemy demograficheskoy politiki v sotsialisticheskom obschestve : tez. dokl. Vsesoyuz. konf. – M., 1982. – 119 s.
6. **Petrova T. P.** Kontseptsiiia derzhavnoi mihratsiinoi polityky Ukrainy: tsilova oriientatsiia i osnovni napriamky / T. P. Petrova. – K., 1991. – S. 27.
7. **Popkova V.** Nelehalna mihratsiia i torhivlia liudmy: spivvidnoshennia, prychny rozvytku i problemy protydii / V. Popkova // Yurysprudentsiia: teoriia i praktyka. – 2009. – № 6. – S. 20 – 27.
8. **Pro Kontseptsiiu** derzhavnoi mihratsiinoi polityky : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30 trav. 2011 r. № 622/2011. – Rezhym dostupu : www.president.gov.ua/documents/13642.html?PrintVersion.
9. **Romaniuk M. D.** Mihratsii naseleattia Ukrainy za umov perekhidnoi ekonomiky. (Metodolohiia i praktyka rehulivannia) / M. D. Romaniuk. – L. : Svit, 1999. – 292 s.
10. **Sierova I.** Teoretyko-kontseptualni problemy mizhnarodno-pravovoho vyznachennia nelehalnoi mihratsii ta mekhanizmiv protydii danomu yavysychu / I. Sierova // Yuryd. zhurn. Yustynian. – 2006. – № 3. – S. 16 – 21.

11. **Tihomirov Yu. A.** *Mehanizm upravleniya v razvitom sotsialisticheskom obschestve* / Yu. A. Tihomirov. – M. : Nauka, 1978. – 236 s.

12. **Homra A. U.** *Migratsiya naseleniya: voprosy teorii, metodiki issledovaniya* / A. U. Homra. – K. : Nauk. dumka, 1979. – 146 s.

13. **Hropanyuk V. N.** *Teoriya gosudarstva i prava : ucheb. pos. dlya vyssh. ucheb. zavedeniy* / V. N. Hropanyuk ; pod red. V. G. Strekozova. – M. : Dabahov, Tkachev, Dimov, 1995. – 384 s.

14. **Yuzkov L.** *Gosudarstvennoe upravlenie v politicheskoy sisteme razvitogo sotsializma* / L. Yuzkov. – K. : Vischa shk., 1983. – 57 s.

15. **Communication** from the Commission to the Council and the European Parliament on a Common Policy on Illegal Immigration. COM (2001) Brussels, 2001. – Access mode : eurlex.europa.eu.

16. **International Migration Law** : glossary on Migration / International Organization for Migration, 2004. – 78 p. – Access mode : www.demoscope.ru/weekly/2004/0183/biblio06.php.

Надійшла до редколегії 17.10.13

УДК 502.35

Аліна ЯКИМЧУК

*Національний університет водного господарства
та природокористування*

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ В УКРАЇНІ

Розглядаються основні інструменти державного регулювання, організаційна структура державного управління збереженням біорізноманіття України. Аналізується ефективність державного управління збереженням біорізноманіття в Україні.

Ключові слова: державне управління, біорізноманіття, держава, система.

Алина Якимчук. Инструменты государственного регулирования сохранения биоразнообразия в Украине

Рассматриваются основные инструменты государственного регулирования, организационная структура государственного управления сохранением биоразнообразия в Украине. Анализируется эффективность государственного управления сохранением биоразнообразия.

Ключевые слова: государственное управление, биоразнообразия, государство, система.

Alina Yakymchuk. Instruments of state regulation of biodiversity conservation in Ukraine

The main instruments of state regulation, organizational structure of public

© Якимчук А. Ю., 2014

administration of biodiversity conservation of Ukraine have been investigated. The government biodiversity conservation effectiveness has been analyzed. The best practices of public administration and recommendations for its implementation in Ukraine have been learned.

Key words: public administration, biodiversity, state, system.

Відносини у сфері охорони навколишнього природного середовища в більшості країн світу є предметом державного регулювання. У зв'язку із погіршенням стану навколишнього природного середовища й зменшенням біорізноманіття необхідна імплементація інноваційних інструментів державного регулювання, які добре себе зарекомендували в розвинених країнах і дають можливість підвищити ефективність управління. Тому вивчення такого досвіду з метою вдосконалення організаційної структури державного управління збереженням біорізноманіття набуває особливої актуальності.

Державному регулюванню збереження біорізноманіття, переважно як складової агроєкосистем, приділялась увага в працях М. Корецького, В. Андрійчука, Б. Данилишина, М. Долішнього, Ю. Шпака та багатьох інших. Проблема збереження біорізноманіття широко висвітлювалася у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як Т. Андрієнко-Малюк, А. Александрової, О. Веклич, О. Врублевської, Л. Гринів, Ю. Грищенко, П. Гамана, Л. Мельника, І. Синякевича, А. Сохнич та інших, в основному з позиції підтримання екологічного стану екосистем. Але праці С. Бобильова, Г. Моткина, А. Тулупова, Е. Джеймса, М. Гріна, Дж. Пейна, Дж. Діксона, Б. Бринка, Р. Батлера та інших стосуються лише економічної складової збереження біорізноманіття, а управлінська залишається поза увагою фахівців, що й визначило актуальність нашого дослідження.

Метою нашої статті є розгляд основних інструментів державного регулювання та організаційної структури державного управління збереженням біорізноманіття.

В Україні охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини є обов'язковою умовою сталого економічного й соціального розвитку. Державному регулюванню підлягають стан навколишнього природного середовища, тобто сукупність природних і природно-соціальних умов і процесів, природні ресурси – як залучені до господарського обігу, так і ті, що на сьогодні не використовуються в народному господарстві (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліси та інші природні комплекси) [1; 3; 4]. Основні інструменти державного регулювання збереження біорізноманіття наведено на рисунку.